

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

مالیات و امور مالیاتی

الهام رسولی کوچکسرائی

Email address: Elham.rasouli.acc@gmail.com

چکیده:

مالیات، برحسب تعریف سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) پرداختی است الزامی و بلاعوض.

مالیات ممکن است به شخص، موسسه، دارایی و..... تعلق گیرد. چنین تعریفی پرداخت های اجتماعی را هم در بر میگیرد، حال آنکه برحسب مقررات و عرف مالیاتی ایران اصلاح مالیات پرداخت های اخیر را شامل نمی گردد.

واژگان کلیدی: مالیات ، امور مالیاتی ، بودجه

مقدمه:

در بیشتر کشورها، بخش عمده ای از منابع در آمد دولت، از طریق مالیات تامین می گردد. سهم مالیات از کل درآمدهای عمومی در میان کشورها، متفاوت است و میزان آن بستگی به سطح توسعه و ساختار اقتصادی آن ها دارد. در این میان، فرار مالیاتی و گریز از مالیات در کشورها باعث شده است تا درآمدهای مالیاتی کشورها، همواره از آنچه که برآورد می شود کمتر باشد و تمامی کشورها تلاش خود را برای کاهش این دو پدیده به کار می گیرند یا از طریق اصلاح نظام مالیاتی، به چاره جویی بر می خیزند.

تعریف مالیات:

به مثابه یک نوع هزینه اجتماعی است که آحاد یک ملت در راستای بهره وری از امکانات و منابع یک کشور موظفند آن را پرداخت نمایند تا توانایی های جایگزینی این امکانات و منابع فراهم شود.

مالیات در واقع انتقال بخشی از درآمدهای جامعه است به دولت یا بخشی از سود فعالیت های اقتصادی است که نصیب دولت می گردد، زیرا ابزار و امکانات دستیابی به درآمدها و سودها را دولت فراهم ساخته است.

اقتصاددانان، معمولا از مالیات بر درآمد حمایت می کنند، به عنوان مثال سیگار از جمله کالاهایی است که دولت برای جلوگیری از هدف آن، مالیات های سنگین بر آن وضع می کند.

به عبارت دیگر، مالیات مبلغی است که افراد و موسسات برای تامین بخشی از هزینه ها و تحقق برخی از اهداف دولت می پردازند و معمولا متناسب با میزان درآمد و یا ثروت آن ها تعیین می گردد.

دولت ها مالیات را برای رسیدن به اهدافی وضع می کنند.

اهداف وضع مالیات:

تحقق بخشی از درآمدهای دولت.

تعدیل توزیع درآمد و ثروت.

کنترل و هدایت مخارج و هزینه ها در اقتصاد

کنترل و حجم واردات و صادرات.

انواع مالیات :

مالیات های مستقیم :

مالیات مستقیم را می توان مالیات بر درآمدها، سود یا مالیات بر ثروت و امثال آن نیز نامید.

این مالیات به طور مستقیم از درآمد یا دارایی افراد حقیقی و حقوقی وضع می گردد.

که شامل:

مالیات بر درآمد املاک:

طبق مواد ۵۲ تا ۵۷ قانون مالیات های مستقیم .

ماده ۵۲: درآمد شخص حقیقی و حقوقی ناشی از واگذاری حقوق خود نسبت به املاک واقع در ایران پس از کسر معافیه های مقرر در این قانون مشمول مالیات بر درآمد املاک می باشد.

ماده ۵۳: درآمد مشمول مالیات املاکی که به اجاره واگذار می گردد عبارت است از کل مال الاجاره اعم از نقدی و غیر نقدی پس از کسر ۲۵٪ بابت هزینه ها و استهلاک و تعهدات نسبت به اجاره.

تبصره:

املاکی که مجاناً در اختیار سازمان و موسسات قرار می گیرند. (طبق ماده ۲ قانون مالیات های مستقیم) غیر اجاری تلقی می گردد.

از نظر مالیات بر درآمد اجاره املاک هرواحد آپارتمان یک مستغل محسوب می شود.

در مورد املاکی که با اثاثه یا ماشین آلات به اجاره واگذار می شود درآمد ناشی از اجاره اثاثه و ماشین آلات نیز جزء درآمد ملک محسوب و مشمول مالیات می باشد.

مالیات بر درآمد مشاغل:

مواد ۹۳ تا ۱۰۱ قانون مالیات های مستقیم:

ماده ۹۳- درآمدی که شخص حقیقی از اشتغال به مشاغل یا عناوین دیگر غیر از موارد مذکور در سایر فصل های این قانون در ایران تحصیل کند. پس از کسر معافیت های مقرر در این قانون مشمول درآمد مشاغل می باشد.

ماده ۹۴- درآمد مشمول مالیات مودیان این فصل عبارت است از کل فروش کالا و خدمات به اضافه سایر درآمدهای آنان که مشمول مالیات فصول دیگر شناخته شده است.

پس از کسر هزینه ها و استهلاک مربوط طبق مقررات فصل هزینه های قابل قبول و استهلاک.

ماده ۹۵- صاحبان مشاغل مکلفند اسناد و مدارک مثبته کافی برای تشخیص درآمد مشمول مالیات به گروه های زیر تقسیم شوند:

الف) صاحبان مشاغلی که به موجب این قانون مکلف به ثبت فعالیت های شغلی خود در دفاتر روزنامه و کل موضوع قانون تجارت هستند و باید دفاتر و اسناد و مدارک مربوط را با رعایت اصول و موازین و استانداردهای پذیرفته شده حسابداری نگاهداری کنند.

ب) صاحبان مشاغلی که بر حسب این قانون مکلف به ثبت فعالیت های شغلی خود در دفاتر درآمد و هزینه می باشند. نمونه های دفاتر مذکور توسط سازمان امور مالیاتی کشور تهیه می گردد و در دسترس قرار می گیرد.

ج) صاحبان مشاغلی که مشمول مقررات بند (الف و ب) فوق نیستند مکلفند صورت خلاصه وضعیت درآمد و هزینه خود را طبق ضوابط و نمونه های تعیین شده از طرف سازمان امور مالیاتی کشور نگاهداری کنند.

ماده ۹۶: الف) صاحبان مشاغل موضوع بند (الف) ماده ۹۵ این قانون عبارتند از :

اول) دارندگان کارت بازرگانی و کلیه وارد کنندگان و صادر کنندگان.

دوم) صاحبان کارخانه و واحدهای تولیدی که برای آنها جواز تاسیس و پروانه بهره برداری از وزارتخانه ذیربط صادر شده یا می شود.

سوم) بهره برداران معادن.

چهارم) صاحبان موسسات مهندسی و مهندسین مشاور.

پنجم) صاحبان موسسات حسابرسی، حسابداری و دفتر داری ، خدمات مالی و ارائه دهندگان خدمات مدیریتی، مشاوره ای، رایانه ای اعم از سخت افزاری و نرم افزاری.

ب) صاحبان مشاغل بند (ب) ماده ۹۵ این قانون عبارتند از:

اول) صاحبان کارگاههای صنعتی.

دوم) صاحبان دفاتر اسناد رسمی.

سوم) عاملان فروش و فروش آهن آلات.

چهارم) دلانان، حق العمل کاران و کارگزاران.

پنجم) محققان، پژوهشگران و کارشناسان آزاد که به تهیه و ارائه طرح های تحقیقاتی اشتغال دارند.

مالیات بر درآمد کشاورزی:

درآمد حاصل از کلیه فعالیت های کشاورزی، دامپروری، دامداری، پرورش ماهی، زنبور عسل و پرورش طیور، صیادی و ماهیگیری و نوغانداری، احیا مراتع و جنگل ها، باغات اشجار ازهر قبیل و نخیلات از پرداخت مالیات معاف می باشند.

دولت مکلف است مطالعات و بررسی های لازم را در زمینه کلیه فعالیت های کشاورزی و آن رشته از فعالیت های مزبور که ادامه معافیت آنها ضرورت داشته باشد معمول و لایحه مربوط را به حداکثر تا آخر برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به مجلس شورای اسلامی تقدیم می نماید.

مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی :

درمورد اشخاص حقوقی ایرانی غیر تجاری که به منظور تقسیم سود تاسیس نشده اند، در صورتی که دارای فعالیت انتفاعی باشند، از مآخذ کل درآمد مشمول مالیات فعالیت انتفاعی آنها مالیات به نرخ مقرر در این ماده وصول می شود.

اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی نسبت به سود سهام یا سهام شرکتی از شرکتهای سرمایه پذیر مشمول مالیات دیگری نخواهند بود.

درمورد احتساب مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی اعم از ایرانی یا خارجی، مالیات هایی که قبلاً پرداخت شده است با رعایت مقررات مربوط از مالیات متعلق کسر خواهد شد و اضافه پرداختی از این بابت قابل استرداد است.

مالیات بر درآمد اتفاقی:

درآمد نقدی یا غیر نقدی که شخص حقیقی یا حقوقی به صورت بلاعوض یا معاملاتی محاسباتی یا به عنوان جایزه تحصیل نماید مشمول مالیات اتفاقی خواهد بود. (ماده ۱۱۹ قانون مالیاتهای مستقیم)

زمانی که منافع مالی بطور دائم یا موقت بلاعوض به کسی واگذار شود انتقال گیرنده مکلف است مالیات منافع هر سال را در سال بعد پرداخت نماید.

موارد زیر مشمول مالیات اتفاقی نخواهند بود:

کمکهای نقدی و غیرنقدی بلاعوض سازمان های خیریه یا عام المنفعه در موسسات دولتی، شهرداریها، نهاد های انقلاب اسلامی به اشخاص حقوقی.

کمکهای مالی اهدایی به خسارت دیدگان جنگ، زلزله، سیل، آتش سوزی و حوادث غیرمترقبه.

جوایز که دولت برای تشویق صادرات و تولید و خرید محصولات کشاورزی پرداخت می کند.

مالیات بر دارایی:

مالیات بر ارث:

طبق اصلاحیه ماده ۱۷ قانون مالیات های مستقیم:

هرگاه در نتیجه فوت شخصی اعم از واقعی یا فرضی اموالی از متوفی باقی بماند به شرح زیر مشمول مالیات است:

الف) در صورتی که متوفی یا مرث هر دو ایرانی مقیم ایران باشند نسبت به سهم الارث هریک از وراث از اموال، مشمول مالیات بر ارث پس از کسر مالیات به نرخ ماده ۲۰ قانون مالیات های مستقیم.

ب) در صورتی که متوفی و وراث هر دو ایرانی مقیم خارج از ایران باشند، سهم الارث هریک از وراث از اموال و حقوق مالی متوفی که در ایران موجود است به نرخ ماده ۲۰ قانون مالیات های مستقیم.

درمورد اتباع خارجی و سایر موارد نسبت به آن قسمت از اموال و حقوق مالی متوفی که در ایران موجود است کلاً مشمول مالیات به نرخ مذکور در ماده ۲۰ این قانون برای وراث طبقه دوم.

وراث متوفی:

طبق ماده ۱۸ به سه طبقه تقسیم می شوند:

طبقه اول:

پدر، مادر، زن، شوهر، اولاد و اولاد اولاد

طبقه دوم:

اجداد، برادر، خواهر، و اولاد آنها.

طبقه سوم:

عمو، عمه، دایی، خاله و اولاد آنها.

معافیت های مالیاتی:

طبق ماده ۲۴ قانون مالیاتهای مستقیم:

الف) وجوه بازنشستگی و وظیفه و پس انداز خدمت و ...

ب) اموالی مورد وقف برای سازمانهای ماده ۲

ج) ۸۰٪ اوراق مشارکت، ۵۰٪ ارزش سهام، ۴۰٪ ارزش سهام در بورس، ۴۰٪ دارایی در واحدهای تولیدی و .....

طبق ماده ۲۵ قانون مالیات های مستقیم، وراث طبقه اول و دوم نسبت به اموال شهدای انقلاب اسلامی مشمول مالیات بر ارث نخواهند بود.

ماده ۲۶: وراث مکلفند ظرف ۶ ماه از تاریخ فوت متوفی اظهارنامه ای حاوی کلیه اقلام ماترک با تعیین بهای زمان به ضمیمه مدارک زیر به اداره امور مالیاتی صلاحیتدار تسلیم و رسید دریافت کنند.

الف) رونوشت بدهی متوفی.

ب) رونوشت اوراقی که مثبت حق مالکیت متوفی نسبت به اموال و حقوق مالی است.

ج) اگر اظهارنامه به وسیله وکیل یا قیم یا ولی داده شود رونوشت وکالت نامه یا قیم نامه.

د) رونوشت آخرین وصیت نامه.

ماده ۲۷: اداره امور مالیاتی صلاحیتدار درمورد ارث، امورمالیاتی آخرین که اقامتگاه قانونی متوفی در محدوده آن واقع بوده است و اگر متوفی در ایران مقیم نبوده، اداره امور مالیاتی در تهران.

ماده ۳۰: اداره امور مالیاتی مربوطه مکلف است اظهار نامه مودیان را طبق مقررات رسیدگی و ارزش اموال را تشخیص و به شرح زیر عمل کند:

الف) اگر اموال بیش از ۱۵٪ اختلاف نباشد، اظهارنامه که قطعی تلقی نماید.

ماده ۳۱: اداره امور مالیاتی باید از تسلیم اظهار نامه از طرف وراث یا نماینده قانونی آنها در صورت درخواست کتبی ظرف یک هفته گواهینامه متضمن رو نوشت مصدق ریز ماترک را صادر و به مودی تسلیم کند.

حق تمبر:

طبق ماده ۴۴ قانون مالیات های مستقیم :

از هر برگ چک که از طرف بانکها چاپ میشود دویست (۲۰۰) ریال حق تمبر اخذ می شود.

ماده ۴۵: از اوراق مشروحه زیر نسبت به مبلغ آنها معادل سه در هزار حق تمبر اخذ می شود.

فته برات، فته طلب(سفته) و نظایر آنها.

تبصره:

حق تمبر مقرر در این ماده بابت کمتر از هزار ریال معادل حق تمبر هزار ریال خواهد بود.

ماده ۴۶: از کلیه اسناد تجاری قابل انتقال که در ایران صادر و یا معادله و مورد استفاده قرار داده می شود. (به استثنای اوراق مذکور در مواد ۴۵ و ۴۸ این قانون). و اسناد کاشف از حقوق مالکیت نسبت به مال التجاره از قبیل بارنامه دریایی و هوایی و همچنین اوراق بیمه و مال التجاره، پنج هزار (۵۰۰۰) ریال و بارنامه زمینی و صورت وضعیت مسافری یک هزار (۱۰۰۰) ریال حق تمبر دریافت می شود.

از هرگونه گواهی نامه راندگی بین المللی مبلغ پنجاه هزار (۵۰۰۰۰) ریال حق تمبر دریافت می شود.

مالیات های غیر مستقیم:

مالیات غیر مستقیم، مالیات هایی هستند که پرداخت کننده آن، فرد معینی نیست و دارای قابلیت انتقال بالایی است.

مالیات غیر مستقیم، روی مصرف کالاها و فعالیت هایی وضع می شود که بطور غیر مستقیم روی درآمد موثر می باشد.

مالیات های غیر مستقیم که بر قیمت کالاها و خدمات اضافه شده و به مصرف کننده تحمیل می گردد. بر دونهوع است:

الف) مالیات بر وارث شامل:

حقوق گمرکی ، سود بازرگانی، ۳۰٪ از مبلغ اتومبیل های وارداتی ، ۱۵٪ حق ثبت.

ب) مالیات بر مصرف فروش:

مالیات بر فرآورده های نفتی ، مالیات تولید الکل طبی و صنعتی ، مالیات نوشابه های غیر الکلی ، مالیات فروش سیگار، مالیات اتومبیل، ۱۵٪ مالیات اتومبیل های داخلی، مالیات فروش خاویار، مالیات حق اشتراک تلفن خودکارو خدمات بین المللی.

اشخاص مشمول مالیات:

کلیه مالکین نسبت به اموال یا املاک خود واقع در ایران.

هر شخص حقیقی ایرانی مقیم ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که تحصیل می نماید.

هر شخص حقیقی ایرانی مقیم خراج از ایران نسبت به کلیه درآمدهایی که تحصیل می نماید.

اشخاص غیر مشمول مالیات:

وزارتخانه ها و موسسات دولتی.

دستگاههایی که بودجه آنها به وسیله دولت تامین می شود.

شهرداری ها

مالیات بر ارزش افزوده:

مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر مصرف است که در زنجیره واردات، تولید و توزیع بر حسب درصدی از ارزش کالا و خدمات مشمول دریافت می شود. این مالیات نخستین بار توسط فون زیمنس در سال ۱۹۵۱، به منظور فائق آمدن بر مسائل مالی کشور آلمان طرح ریزی گردید، اما به رغم علاقه و تمایل شدید کشورهای نظیر آرژانتین، فرانسه در خصوص آگاهی از چگونگی ساختار آن، این مالیات به طور رسمی تا سال ۱۹۵۴ به مرحله اجرا در نیامد.

از سال ۱۹۵۴ به بعد برزیل، فرانسه، دانمارک و آلمان در زمره نخستین کشورهایی بودند که این مالیات را در نظام مالیاتی کشور خود معرفی کردند. کره جنوبی نخستین کشور آسیایی است که در سال ۱۹۷۷ با کمک صندوق بین المللی پول توانست این مالیات را در نظام مالیاتی خود پیاده نماید و به دنبال آن کشورهای ترکیه، پاکستان، بنگلادش و لبنان نیز اقدام به اجرای این مالیات نمودند. هم اکنون بیش از ۱۴۰ کشور جهان از سیستم مالیات بر ارزش افزوده بهره مند هستند.

فرار مالیاتی:

هرگونه تلاش غیر قانونی برای پرداخت نکردن مالیات مانند ندادن اطلاعات لازم در مورد عواید و منافع مشمول مالیات به مقامات مسئول فرار مالیاتی خوانده می شود.

زمینه های پیدایش فرار مالیاتی:

بررسی ها نشان می دهد شایع ترین زمینه های پیدایش فرار مالیاتی شامل موارد زیر است:

الف) عدم گسترش فرهنگ مالیاتی در جامعه:

فرهنگ مالیاتی، مجموعه ای از طرز تلقی، بینش و عکس العمل افراد در قبال نظام مالیاتی است. به عبارت دیگر طرز تلقی، بینش، برداشت، آرمان ها، ارزش های اجتماعی، قوانین جاری و میزان تحصیلات و آگاهی، از جمله عواملی هستند که فرهنگ مالیاتی را شکل می دهند.

ب) عدم مبادله کامل اطلاعات و نبودن سیستم نظارت و پیگیری در اخذ مالیات.

ج) عدم استقبال از تسلیم اظهارنامه های مالیاتی و ضعیف بودن ضمانت های اجرایی:

ارسال نکردن اظهارنامه دلایل گوناگونی دارد. رایج ترین دلیل عدم ارسال، می تواند این باشد که در صورت بروز نبودن ثبت مودی، بهترین امکانات برای ارسال نکردن اظهارنامه و پس از آن فرار از پرداخت مالیات فراهم شده است.

د) تاخیر در وصول مالیات.

ه) عدم شناخت مودیان و مستند نبودن میزان درآمد آنها.

وجود معافیت های وسیع و متنوع.

تمایز فرار مالیاتی و اجتناب مالیاتی:

تمایز مفهومی بین فرار مالیاتی و اجتناب از پرداخت مالیات به قانونی یا غیر قانونی بودن رفتار مودیان مربوط می شود. فرار مالیاتی نوعی تخلف از قانون می باشد.

در اجتناب از مالیات، مودی مالیاتی دلیلی ندارد نگران احتمال افشا شدن باشد، چرا که او الزاما تمامی مبادلات خود را با جزئیات آن البته به شکل غیر واقعی، یادداشت و ثبت می کند. در واقع، عوامل اقتصادی با استفاده از روزه های قانون مالیات و باز بینی در تصمیمات اقتصادی خود تلاش می کنند تا بدهی مالیاتی خود را کاهش دهند.

فرد به منظور کاهش قابلیت پرداخت مالیات، خود دنبال راههای گریز می باشد.

اجتناب مالیاتی، قانونی و برای کاهش تعهدات مالیاتی فرد با دور زدن قانون یا استفاده کامل از ظرایف قانونی است، اما تقلب یا فرار مالیاتی، غیر قانونی و مبادرت عمدی به اعمال ضعف قانون مانند گزارش غیر واقعی درآمد و فروش کسورات و تنظیم اظهارنامه هاست

سهم مالیات در بودجه دولت:

در حال حاضر نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی (t/GDP) در کشور ۷/۶ درصد است و این در حالیست که متوسط این رقم در جهان ۱۷ درصد است.

شاخص T/GDP در کشورهای در حال توسعه هم تراز ایران حدود ۲۰ درصد و در کشورهای توسعه یافته بیش از ۲۰ درصد است

و این در شرایطی است که ایران از نظر شاخص اقتصادی جزء ۲۰ کشور اول در شاخص تولید ناخالص داخلی در جهان به شمار می رود. تقریبا ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی مشمول مالیات در کشور از تور مالیات خارج است و این به آن معنی است که حدود یک چهارم اقتصاد کشور مالیات نمی پردازند. از میان انواع مالیات های مستقیم و غیر مستقیم سهم مالیات اشخاص حقوقی با ۴/۵۰ درصد بیشترین سهم را دارد و از زیر مجموعه های آن نیز مالیات عملکرد نفت با ۹/۱۶ درصد و مالیات اشخاص حقوقی غیر دولتی و مالیات معوقه اشخاص حقوقی دولتی ۱۰ درصد و مالیات علی الحساب اشخاص حقوقی دولتی که همان شرکتهای دولتی به شمار می روند با ۴/۷ درصد به ترتیب بیشترین سهم را از مالیات اشخاص حقوقی دارا هستند.

نتیجه گیری:

اگرچه نظام مالیات ستانی در ایران نوپا نیست و همچنین از وصول مالیات به طریق نظام شبه سیستمس در حدود یک قرن در ایران می گذرد، اما همچنان نمی توان ادعا کرد که نظام مالیات گیری در ایران حتی شبیه کشورهای تقریبا در حال توسعه می باشد.

منابع:

سایت اطلاع رسانی آفتاب به آدرس:

www.aftab.ir

سایت اطلاع رسانی دانشنامه رشد به آدرس :

www.daneshnameh.roshd.ir

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله